

Veronika Zakonjšek

Intimni portret odraščanja

Odraščanje

leto 2017

režija **Siniša Gačič**

država **Slovenija**

dolžina 79'

Še preden v kader stopita protagonistki filma, bojeviti in politično angažirani Daja in Jedrt, nas motna, meglena in nejasna slika postavi v perspektivo njenega štirimesečnega sina. Tiborjeve radovedne in otroško naivne oči se na tej točki še ne zavedajo bridke družinske realnosti ter opazujejo predvsem spokojnost predbožičnega časa in brezpogojno ljubezen, ki jo prejema od mater in širšega sorodstva. Od zavedanja konservativnih predsodkov, rigidnih družbenih pričakovanj in sovraštva, ki ga okolica usmerja v njegovo in njej podobne družine, ga navsezadnje loči še nekaj let spokojne nevednosti. A ravno v času, ko štirimesečnik šele začenja prepoznavati okolico, okušati novo hrano in se pogumno plaziti po stanovanju, se kopica sodržavljanov odloči,

da je njegova sreče in ljubezni polna družina nenaravna in kot takšna – nemoralna. Ne le to, njegov dom predstavlja nevarnost dokončnega izničenja biološkega in družbenega spola, sprejetje tovrstne družine pa bi, po prepričanju večine, vodilo v razkroj zakonskega in družinskega življenja, slovenskega naroda in družbe kot take. A naj se vendarle razume, da tem pogumnim – Tiborju neznanim – borcem ne gre le za lastne politične interese, stremljenja k arhaičnim spolnim vlogam ali za romantično-iluzorne predstave o nuklearnih družinah, ki še nikoli v človeški zgodovini niso obstajale v tako neokrnjeni in popolni heteronormativni obliki. Ta boj se bije v imenu Tiborja in njemu podobnih abstraktnih otrok, ki jim preti nevarnost spolnih zlorab in antimoške lezbično-feministične propagande. Navsezadnje gre vendarle za otroke! Tiste, ki v predstavah večine sploh ne obstajajo ter so zreducirani na nekaj abstraktnega in nepojmljivega – na orodje javnega moraliziranja o spornosti, sprijenosti in nenaravnosti homoseksualnosti.

Režiserja Siniša Gačič in Dominik Mencej sta v slovensko filmsko javnost prodrli na 17. Festivalu slovenskega filma, kjer sta z dokumentarnim celovečercem in magistrskim kratkim filmom, vsem pričakovanjem in medijskemu neodobravanju navkljub, domov odnesla kopico glavnih nagrad. Gačič s svojim drugim celovečercem ostaja zvest dokumentaristični formi, z **Odraščanjem** pa tudi tematsko ostaja v polju boja za pravičnejšo družbo, ki ga je odprl že s svojim prvencem. Njegov s filmom leta nagrajeni **Boj za** (2014) nas je soočil z zasedbo ljubljanske Borze, navdahnjeno z gibanjem *Occupy!*.

Odraščanje, 2017

Okupacija javnega mestnega prostora v hladnih jesenskih mesecih leta 2011 je revolucionarno opozarjala na neučinkovitost predstaviške demokracije in problematičnost globalnega finančnega kapitalizma, ki na račun finančno podhranjene prebivalstva, t. i. 99 %, izplačuje slabe banke in davčno olajšuje ekonomsko elito. A tokrat v boj za pravičnejšo in enakopravnejšo družbo vstopa diskriminirana manjšina, ki jo na platnu pogumno reprezentirata partnerici, življenjski sopotnici in novopečeni materi, Daja in Jedrt.

Film se odvija na treh ravneh: zasebni, politični in na subjektivnem pogledu otroka. Pri otroški perspektivi, ktere učinek je dosežen s posebno »baby lens« kamero, gre predvsem za režijski vložek Menceja, ki se je s subjektivnim dojetjem okolice in realnosti ukvarjal že v svojem z vesno za najboljšo režijo nagrajenem kratkem filmu **Prespana pomlad** (2014). Čeprav je skozi film prepoznati jasne ločnice med tremi perspektivami, pa se vse tri ravni vendarle pomembno prepletajo. Zasebno kmalu postane politično, politika vdira v zasebno, Tiborjev subjektivni pogled pa, kljub nezavedanju situacije in svoje vpetosti vanjo, služi kot povezovalna nit med obojim in gledalca brezkompromisno postavlja pred dejstvo: gre za konkretne, ne abstraktne otroke. Vključitev subjektivnega pogleda ustvarja tudi oddaljitev od povsem objektivnega, distanciranega pristopa, ki ga praviloma pripisujemo observacijskim dokumentarcem. A njuno odkrito postavitev na stran diskriminirane družbene manjšine vendarle težko izpostavimo kot pomanjkljivost ali kritiko filma. Ob obujanju grenkih spominov na december 2015 se namreč hitro spomnimo obrazov in mnenj, ki so polnila naš predbožični medijski prostor in jim je javna televizija kontinuirano, predvsem pa slabo moderirano, prepuščala svoj oder in žaromete. Čeravno je zakon z referendumom že padel, s tem pa v državi razkrinkal hudo politično nezrelost in agresivno nedemokratske tendence, je šele *Odraščanje* dokončno zapolnilo medijski manko referendumske »za« kampanje. Naš javni prostor je s filmom končno dobil vpogled v realnost in perspektivo ljudi, ki jih je padli zakon direktno zadeval, a kljub temu v pred-referendumski kampanji niso bili zares vidni, niti slišani.

Ko v intimo svojega doma in družine spustita kamere, si Daja in Jedrt povrneta moč in dostojanstvo, ki jima je bilo v teku kampanje odvzeto, ter brez večjih besed, političnih debat in argumentov ovržeta vse s predsodki nabite strahove in problematično sovražne argumente, s katerimi je kampanja »proti« še nedavno preplavljala slovenski javni prostor. Tiha observacija njunega vsakdana, partnerske in družinske dinamike ter ljubečega odnosa do sina se tako izkažejo za zelo potreben in močan politični akt, ki v vseh glavah sicer ne bo premikal zidov, a bo nekatere vendarle pripravil do premisleka in refleksije. A kljub jasnemu fokusu na njuno intimo in družinski vsakdan, ki na trenutke že dolgočasno

spominja na dinamiko običajnega heteroseksualnega para, so v filmu daleč najmočnejši trenutki soočenja Daje s političnimi nasprotniki. S tem niso mišljena sramotna soočenja v etru, temveč tista, do katerih prihaja tik pred vklopom kamere. Bizarna sprememba atmosfere, kjer v enem trenutku še sproščeno teče pogovor o (ne)funkcionalnosti otroških vozičkov, a se že naslednjo minuto sprevrže v fanatično diktiranje, kako bo zakon homoseksualnih parov izničil heteroseksualne poročne tradicije in zaobljube, je fascinantna in strašljiva hkrati, ob njej pa se začne porajati želja po globlji raziskavi tovrstne dinamike in psihološkega profila nasprotnika.

»Kako mora biti enostavno, če si večina,« v nekem trenutku utrujeno zavzdihne Daja, potem ko se že predolgo in skoraj donkihotsko neučinkovito bori z referendumsko »proti« kampanjo. S tem enostavnim stavkom se začrta močan politični podton filma, ki v neki instanci vsekakor deluje tudi kot odkrita kritika nedemokratske naše države. Dopusnitev situacije, v kateri je bila večinskemu prebivalstvu prepuščena moč, da zavrne zakonske pravice družbene manjšine, je vsekakor sramotna, gledano širše, z vidika filozofskega ideala demokracije, pa tudi izrazito nedemokratska. Kot je izpostavljala že politični teoretik Robert Dahl, gre pri demokraciji za živo, vseskozi spreminjajočo se tvorbo, ki se vpenja v domala vse aspekte družbenega življenja in stremi h kontinuiranemu širjenju političnih pravic, pa tudi k nenehnemu vključevanju manjšin v polje politične in družbene enakopravnosti. In ko namesto z vključevanjem v politiki še nereprezentiranega segmenta družbe operiramo z rigidnimi predsodki in odtegnitvami pravic, vsekakor težko še govorimo o demokraciji – ostane namreč le še lupina besede, ki zveni mično, moderno in v skladu s pričakovanji zahodne družbe, a v sebi skriva sovražno tiranijo večine.

Odraščanje tako na pronicljiv način pokaže, da slovenska družba resnično potrebuje boj za otroke. Boj za lepšo, strpnejšo družbo brez predsodkov, kjer bo diskriminacija marginaliziranih skupin dokončno izničena, otrokom, kakršni je Tibor, pa omogočeno odraščanje, ki bo namesto na stigmatizaciji, zavračanju in vrstniškem nasilju temeljilo na vključevanju in sprejemanju. **E**